

Данијела Д. Апостоловић
ПУ „Пионир“ у Јагодини

Примљен: 20. августа 2013.
Прихваћен: 15. октобра 2013.

ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМИ У СРБИЈИ

Емина Копас-Вукашиновић, *Предшколски програми у Србији*, Педагошки Факултет, Јагодина, 2010, 167 стр.

Монографија *Предшколски програми у Србији*, аутора Емине Копас-Вукашиновић, представља свеобухватно и за нашу историју педагогије значајно дело, које се првенствено односи на карактеристике и развој програма за предшколско васпитање и образовање у Србији од оснивања првих предшколских установа до данас. Ауторка предшколске програме који су на нашој територији некада егзистирали, у зависности од друштвено-историјских услова, али и педагошког контекста у којима су настајали, мењали се и развијали, прегледно систематизује, разврстава, а затим хронолошким редоследом приказује, по принципу периода њиховог настајања, почевши од првих незваничних, полузваничних, до појаве првих званичних предшколских програма. Уочава се да је, без обзира о ком теоријском моделу предшколског програма се радило, сваки предшколски програм који је егзистирао на нашој територији био теоријски, практично и временски уклопљен у конкретне друштвене и временске прилике. Другим речима, јасно се истиче да је концепција актуелних предшколских програма увек зависила од конкретних историјских, културних, друштвено-економских односа друштва у којима су се огледале владајуће педагошке идеје и мисли о васпитању. Такви услови су директно утицали на положај и место детета у нашем друштву, а самим тим и директно одређивали *место* детета у једном предшколском програму. Јасно је да је друштвена условљеност васпитања у нашем друштву увек одређивала концепт система предшколског васпитања и образовања у друштву, а самим тим и садржај и структуру једног предшколског програма.

Монографија Емине Копас-Вукашиновић је компонована вишеслојно и разноврсно, једноставним и сведеним стилем који одликује умереност у намерама, једноставност у изношењу мисли, прецизност у изношењу идеја, као и концизност у изношењу научних чињеница битних за предшколске програме.

Монографија *Предшколски програми у Србији* састоји се из следећих поглавља: 1. Предговор; 2. Период од оснивања првих предшколских установа до Првог светског рата; 3. Период између Првог светског рата и Другог светског рата; 4. Период од 1945. до 1958. године; 5. Период од 1959. до 1968. године; 6. Период од 1969. до 1995. године; 7. Период од 1996. до 2006. године; 8. Завршна разматрања. Након представљених поглавља у монографији, која су логички повезана у смисаону целину, свако поглавље садржи значајне поднасловне који детерминишу појаву која је предмет ауторкиног проучавања, а затим суштински и целовито осликавају конкретни временски период у којем се огледала прошлост нашег друштва и педагогија једног прохујалог времена. Следи резиме на српском и енглеском језику, затим бројни прилози и богата литература, индекс аутора и белешке о аутору. Монографија је опремљена и садржајем који се налази на самом почетку овог дела. Развој програма предшколског васпитања и образовања у Србији аутор Емина Копас-Вукашиновић, у односу на време када су они настајали, систематизује, генерализује а затим хронолошким редоследом приказује у већ поменутих шест периода (етапа).

Први период је *Период од оснивања првих предшколских установа до Првој светској рата*. Он представља развој почетних идеја о васпитању деце раних узраста у предшколским установама у Кнежевини Србији, а он се независно развијао од идеја о предшколском васпитању у Војводини.

Друга етапа је период између два светска рата, обележен развојем и стварањем јединственог система предшколског васпитања у Србији, што је довело до стагнирања његовог развоја у Војводини.

Трећи период, од 1945. до 1958. године, препознатљив је по доминантном утицају совјетске педагогије и совјетских аутора на ток, правац и развој идеја о друштвено организованом институционалном предшколском васпитању деце раних узраста у нашем друштву.

Четврти период, од 1959. до 1968. године, одликује се бурним променама и тиме што поново долази до програмског неслагања, те и до програмског одвајања на територији Војводине и Србије.

За пети период, од 1969. до 1995. године, карактеристични су успони и падови, али и напори и покушаји државних органа да обједине две програмске концепције које су егзистирале у Србији и Војводини. Наредни, шести период (1996–2006) обележен је званичним документом *Основе програма предшколског васпитања и образовања*. У овом документу васпитачима су представљена два равноправна модела предшколског програма, *Модел А* и *Модел Б*. Они уједно представљају две различите програмске концепције. Оно што је слично једном и другом моделу јесте иста хуманистичко-вредносна оријентација програма, односно усмереност на дете и његове потребе.

Аутор Емина Копас-Вукашиновић је у овој монографији значајну пажњу посветила разради циљева и задатака у представљеним програмима за предшколско васпитање у нашем друштву. Сагледавањем различитих програмских концепција стиче се јасан утисак да су истакнути циљеви у овим програмима увек били у духу времена у коме су егзистирали, односно дубоко укорењени у дух, традицију и религију једног друштва. У периоду социјализма, у предшколским програмима, васпитни идеал времена представљала је *свесћрано развијена личност*, која ће тако „васпитана“, одговорати потребама друштва односно заједнице у којој дете постоји као њен равноправни члан. Нешто касније, седамдесетих година, развојем нових педагошких идеја у нашем друштву као и друштвима у нашем окружењу, отварају се нови хоризонти за практично педагошко деловање и креирање нових, савременијих предшколских програма. Нови погледи на дете, у циљу развијања свих његових потенцијала, доводе до осавремењавања постојећих предшколских програма. Као резултат улаганих напора настао је документ *Основе програма предшколског васпитања и образовања*, који представља покушаје педагошких радника да осавремене постојеће предшколске програме и у њих унесу новине. Савремено конципиран, ослања се на најновије постулате из области дечје психологије и предшколске педагогије, па је, тако замишљен, прилагођен свим потребама деце и њиховим различитостима јер је дубоко у складу са карактеристикама детета предшколског узраста, законитостима дечјег психофизичког развоја, али и са временом и условима живота у којима егзистира.

Поред истакнутих циљева и задатака у поменутиим програмима, значајну пажњу ауторка поклања разради и осталих важних елемената у програмима: методичким упутствима за планирање, програмирање и организацију програмских активности са децом раних узраста у предшколским установама, дефинисаним улогама васпитача у актуелним предшколским програмима, систематизацији играчака, планирању и евалуацији рада васпитача. Наравно, сви елементи у поменутиим програмским концепцијама које су приказане у монографији *Предшколски програми у Србији*, у оквиру поменутих шест периода настанка или етапа, различито су дефинисани у програмима. Значајно је рећи да се садржаји и структуре поменутих програма за предшколско васпитање и образовање у нашем друштву међусобно доста разликују. Како је време пролазило, мењали су се предшколски програми, усавршавали се и развијали. Уочава се тенденција обогаћивања садржаја програма, затим боља и флексибилнија конкретизација основних елемената за праћење и вредновање самих програма, што отвара могућности за испитивање ефеката предшколског програма на развој детета и постизање максималних домета у његовом развоју. Отвара се и могућност за

проверу ефективности рада васпитача – а тиме и програмског усавршавања – јер дете постаје окосница односно главна одредница програма.

Узимајући у обзир истакнуте периоде карактеристичне за систем предшколског васпитања и образовања, као и традицију нашег предшколства дугу више од 150 година, Емина Копас-Вукашиновић у својој монографији истиче да су сви ови *периоди* били обележени актуелном животном филозофијом.